

75912

RESPUNS

LA

SCRISOAREA

D-LUI APOSTOL MARGARIT

DESPRE

„ȘCOLELE ROMÂNE DIN MACEDONIA”

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII LIBERTE CLUJ

BUCUREȘCI

TYPOGRAFIA I. BINDER, STRADA BREZOIANU No. 1

1896

PREFAȚĂ

Încă de la 1889, deși tîner, abia eșit de pe băncile liceului, venind în Bucuresci cu alți colegi, pentru a ne continua studiile, am semnalat în ziarul *Lupta* pericolul ce ne amenința pe noi Macedo-românii din partea statelor inconjurătoare, în deosebi din partea Grecilor și a Bulgarilor și în acelaș timp arătam piedicile de înlăturat și mișlocele de aplicat ¹⁾ pentru redeștarea și emanciparea națiunei năstre de sub influența criminală a grecismului, atrăgînd atențiunea, ca nu cum-va, din condamnabilă neprevvedere, elementul românesc din Turcia să fie copleșit și sacrificat la un moment dat de către cele-l-alte elemente eterogene inconjurătoare.

¹⁾ De mult s'a arătat că trebuie: a) micșurată prea marea putere incredințată D-lui Inspector Margarit, fiind o mare piedică pentru progresul școlilor năstre și b) înființarea de Eforii; dar astă-dî cu insistență se cere acest lucru din partea întregului popor.

Activitatea și mișcarea Bulgarilor chiar de atunci mi-a părut mult mai periculoasă de cât cea a Grecilor, deși această din urmă era mai sgotosă, era mai alarmantă ¹⁾

Ceea ce mă făcea să cred acest lucru, era organizația sistematică a școlilor bulgăresci, propaganda neobosită, condusă de profesori inteligenți și naționaliști, încrederea neștrămutată a norodului în conducerea tinerimei inteligente, precum și superioritatea numerică a elementului bulgăresc.

Propaganda grecă era nu mai puțin puternică, plină de entuziasm; debordând însă mai în totă Macedonia, acei cari luptau pentru idealul grecesc erau Români, Bulgari sau Albanezi, și de sigur era de prevădut că o să li se deschidă și lor o dată ochii, ca să pótă vedea că muncesc pentru alții, sacrificându-și nația și propriile lor interese.

Stând dar așa lucrurile, cestiunea noastră a rămas pe loc, condusă fiind de un cărmaciū, care 'și vedea mai mult de gusturile sale și care lăsase cărma la voia întâmplărei, și sërmana barcă, trebuind a se lupta singură cu valurile ame-

¹⁾ Intr'un cântec revoluționar grecesc se dicea : că Români sunt riioși și se cânta de Români ! Ađi nu se mai aude.

nințătoare ; iar toți abili și îndrăsneții mateloți, ¹⁾ cari formau echipagiul având curagiul civic ca să'i atragă atenția că lipsește de la post, că nu-și face datoria, atunci au fost asvêrliți imediat afară din acea frumoasă și iubită barcă, pe care cărmaciul ajunsese să'și-o aproprieze, să o considere ca o proprietate, câștigată prin sudorea frunței sale.

Ce inimă românească putea să rămăe nemișcată la acest spectacul dureros, ce presintău școlile noastre, chiar la începutul lor, nefiind posibilitate a li se imprima un mers regulat și spornic, necum să fie în stare de a para lovitura grecismului și de a înfrunta pericolul ce o amenința și o amenința din partea dinamicilor.

Acum șapte ani puțini omeni cunosceau în Țera Românească cele ce se petreceau și se petrec în Macedonia, și prea puțini 'și dădeau seamă de crima oribilă, ce se prepara pentru neamul nostru.

¹⁾ Vezi în «Convorbiri Literare» an. VIII (1874) studiu de A. Margarit, asupra persecuțiilor și suferințelor îndurate de institutori și învățători martiri, când [au deschis pentru prima dată școlile românești în Macedonia. Ei bine, acești profesori, cari au făcut ceva pentru nația lor, au fost persecutați și mai toți destituiți de cel care i a lăudat o dată. (Vezi : cercetări despre școlile românești din Turcia de Teodor Burada, 1890.

În primul rînd, ca să nu ȳic cel d'ânteiu, ¹⁾ D. V. A. *Urechiă*, cel prea stimat și iubit de *Arumăni*, a fost tot d'auna treaz de mișcarea noastră și de cea a inamicilor noștri. A luptat pentru înlăturarea *cărmaciului-rac*, pe care, fără ca să'l cunoscă bine, ni l'a pus în capul nostru,—însă nu s'a putut ; a muncit pentru ideia înființării unei «Confederațiuni a statelor balcanice» pentru ca existența noastră națională să fie garantată, însă veleitățile nejustificabile ale statelor grecesc și bulgăresc, de a rupe din Macedonia noastră, sunt prea enervate și nu este speranță ca să p'otă avea loc acum realizarea acestei frumoase și salutare idei.

RCU Cluj / Central University Library Cluj

¹⁾ Ce'i d'ânteiu cari s'au ocupat de noi sunt : Dimitrie Bolintineu (călătorii la Români din Macedonia și muntele Athos) care a scris pe la 1859, când ne vizitase ca exilat ; I'on Ionescu de la Brad) ; I'on Eliade Rădulescu în scrierea *Souvenirs et impressions d'un proscrit*, Paris 1850 ; C. Negri, care împreună cu Bolintineanu și alți martiri exilați au dresat pe la 1860 un raport prin care arătau poziția noastră Înaltei Porți, sfătuind'o ca să ne scape neamul de peire prin deschidere de școli romănesci, întreținute de stat și ca să formeze din Aromăni o miliție de granicer, necesară pentru p'azirea strimtorilor. În 1860 se formează «comitetul macedonian» din : Bolintineanu Cozacovici, Goga, Sideri și alții ca Tell, Boliac și C. A. Rosetti. La 1865 D. *Urechiă* deschide școla specială romăno-macedoniană cu Averchiă ; iar în 1879 se institue «Societatea de cultură Macedo-Română.

E de însemnat, că unii din bărbații, cari făceau parte în România din lumea diplomatică, consideraui în acea vreme ca utopie tendința de a ne păstra în tact tesaurul strămoșesc, fiind în depărtată de Dunăre.

De atunci și până astăzi evoluția mișcărilor din Macedonia este următoarea :

Propaganda grecă a mers din ce în ce regresând, din motivul expus mai sus și mai ales din cauza marelui crize financiare, de care suferă Grecia de o vreme încôce. Salariile profesorilor grecești au fost micșurate, iar ale învățătorilor au ajuns microscopice.

Frații noștri Români, cari luptau cu abnegațiune pentru revindicările grecilor, dorind ca să guste cât de curând din ideala libertate grecă, ¹⁾ pentru care cu drag și sacrificau limba și naționalitatea lor, și-au pierdut ultima speranță a realizării acestui plăcut vis.

E de notat că acești Români, cari aspira la

¹⁾ Români, cari trăiesc în Thesalia, sunt foarte nemulțămii de administrația grecă, din cauza grelelor impozite, ale armatei destrăbălate, nerespectându-se moravurile publice și din cauza batjocorei, ce îndură numele de român din partea acelor, cari ca o reminiscență din trecut poartă numele de *Romeos* și nu de *Elin* care este un cuvânt inventat. De ceea cu Grecii nu se aliază Români, cari au în capul lor pe regele lor Hagi Gaki deputat și primar în Tricala.

libertate, nu pot suferi nici odată neatărnarea care le-ar putea veni din partea altui stat, mai ales cea din partea principatului Bulgăresc.

Acum cu toții sunt dispuși ca să îmbrățișeze scólele nóstre și ideea romănescă, însă un singur lucru îi opresce : *cercul vicios în care se mișcă chestiunea nóstră, din cauza neglijenței și indefe-rinței celor de peste Dunăre.*

Curentul bulgăresc, din contra. a mers din ce în ce progresând, deși încet, ast-fel încât în timpul din urmă a devenit amenințator.

Faptele recente ale Bulgarilor, cari s'aú petrecut în primăvéra anului curent, a dat multora de gândit. Bandele Bulgarilor, cari aú sărit hotarul turcesc, nu erau bande de haiduci, ci trupe de soldați bine organizați, bine inarmați, în uniformă îmbrăcați. Ce e mai mult, în capul acestei mișcări nu era *comitetul revoluționar* din Sofia, ci însuși guvernul bulgăresc.

Ce însemnă Când casarma revoluționarilor e în mijlocul Sofiei ? când ofițerii demisionă în corpore ? Când tot ast-fel soldații dezerteză în corpore ? Când întruniri, rugăciuni și manifestări revoluționare se fac în centrul Sofiei ? Când din «Terna jamia» se distribuiesc puscă ? Când în fine, diarele bulgăresci trâmbiteză imaginarele victorii ale soldaților revoluționari ?

Noroc că onor. Guvern Imperial, prin inteligentele sale măsuri, n'a lăsat ca să se răscole

măcar un sătuleț bulgăresc din Macedonia, căci de alt-fel acéastă țără era să fie botezată în valuri de sânge.

Pericolul nu este cu totul înlăturat, căci Bulgarii lucrăză pe capete, ca la primă-véra viitoare să se afișeze din nou ca *liberatorii* Macedoniei, deși nu sunt autorisați din partea Românilor și a Albanezilor, autoctoniil locuitorii ai acestei frumoșe țării.

Când ajungi să pronunți cuvântul de Albanez sau Aromân¹⁾ mila și indignarea te cöprinde, pentru că acești ómenii nu-și merită sórta,

Activ, sprinten, deștept, plin de viață și de eroism, elementul acestor națiuni este făcut pentru lucruri mari, însă un lucru îi lipsesce; buna *organisație*, *bunle școle*.

Aspru și cu drept se pöte imputa onorabilului Guvern Imperial, căci n'a știut să se foloséscă de densusul întru combaterea cu succes și pentru tot d'auna a tendințelor iridentiste venite din afară, *incuragiând școlele românilor și ale Albanezilor, atât moralicesce cât și materialicesce.*

Dar ce vedem? Albanezii nu aű decât vre o două școli naționale, pentru că atari școli nu sunt vëdute bine din partea celor, cari conduc destinele acestei țării.

¹⁾In dialectul macedo-român, or-ce cuvânt începe cu r este precedat de a protectic, Ex : aromân, aroș arăvdare.

Nu înțelegem cum de elementele cele dușmane și periculoase Statului Turcesc sunt din partea acestuia încărcate de favoruri, *permițându-li-se imediat deschidere de școli și înființare de episcopate*, pe când nu se pot bucura de așa-ceva Români și Albanezii, cei mai credincioși și mai devotați supuși ai M. S. Sultanului.

Trebue știut înainte de toate, cea ce e de absolută trebuință pentru guvernul nostru Imperial, că chiar în cazul când Români și Albanezii n'ar avea simpatii față de guvernanții lor Turci, totuși ei țin la aceștia, căci interesele lor naționale, fiind strâns legate cu interesele Statului Otoman, le ordonă acest lucru. Albanezii și Români, cari țin la tesaurul lor strămoșesc, preferă mai bine mărta decât domnia altui stat, mai ales domnia Grecilor sau cea a Bulgarilor.

Aromânii sunt mulțămiiți de domnia actuală, căci n'au avut a suferi mult din partea Turcilor, chiar în timpul invasiunii lor, căci retrăgându-se la munți, în mijlocul pădurilor seculare, n'au fost nevoiți ca să dea ochi cu dinșii de cât foarte rar.

Pe lângă aceasta Aromânii au fost în tot d'auna bine considerați din partea lor, fiind nobilul element industrial și comercial, foarte folositor Statului.

Cu atât mai mult, D-nii Turci sunt datorii, ca să ajute și să sprijină pe frații Albanezi,

cară au vărsat valuri de sînge pentru apărarea Imperiului.

Din cauza circumstanțelor, o mare parte din Albanezi, îmbrățișînd Coranul, aceștia fac serviciul militar și s'au distins în tot d'auna prin actele lor eroice, precum și ca excelenți funcționari.

Dar deși sunt de religie mohametană, totuși își păstrează limba, credințele și moravurile naționale mult mai curate decât Albanezii, cari trec prin școli străine, prin școlile grecesci¹⁾ mai ales, școle cari excelază prin silința ceși dau ca săi grecizeze și ca să agraveze discordia și ura între frații Albanezi, despărțiți prin religie și între frații români, despărțiți de o cam dată prin principii politice; iar nu prin silința de a'i înfrăți și a'i lumina, creșdend că acesta nu este în interesul grecismului.

Înțelepții Musulmani au priceput că este imposibil de ași asimila pe albanezii turciți; dar rămâne ca să mai înțelegă că este absolută și imediată necesitate, ca să li se permită înființare de școli naționale, încuragiându-le din resputeri și silind chiar pe toți Albanezii, fără deosebire

¹⁾ Acelaș lucru se petrece cu Români turciți din ținutul Meglen, lângă Salonic. Veđi în această privință, broșura savantului filo-român Weigand «Români din Meglen»

de rit, ca să-și trimită copiii la școlile lor, iar nu la acele infernale.

Prin acest act liberal, guvernul otoman nu are a se teme, după cum opinază dușmanii Albanezilor, cari sunt și ai Imperiului nostru, că ei, cultivându-se în sens național, vor căuta mai târziu a se constitui în stat independent, căci un atare stătuleț, chiar dacă am presupune că pôte cândva să aibă loc, totuși este pentru Albanezi mai mult dăunător decât folositor, având atâtea sarcini imposibile de împlinit ca să-și asigureze viața. Pe lângă acésta, Albanezii, dacă ar fi conduși de idei revoluționare și recalcitrante, s'ar putea rescula contra ordinii Statului, fără ca să dispună de școli naționale, exemplul de acéastă natură este rescóla lui Ali-Pașa din Ianina, ce s'a întâmplat pe la începutul secolului nostru.

Convincția tuturilor, cari se interesază din suflet de sórta fraților Albanezi, este următórea :

a) Dacă Guvernul Imperial nu va permite dreptul ca să aibă și dênșii școli naționale și dacă nu le vor sprijini părintesce, atunci vor lupta contra organizației actuale a Statului nu numai Albanezii creștini, cari sunt educați și îndemnați în acest sens de școlile și de comitele grecesci, ci chiar Albanezii mahomedani, cari aũ să recunóscă că : în loc de resplată pentru numeroasele servicii și sacrificii aduse Imperiului,

aũ fost ținuți în întunecare ajungând de ocară și de batjocura lumii.

b) Din contră, dacă li se va da acest drept, atunci vor putea să cunoască curând drumul greșit, ce li se arată din partea dușmanilor și că interesul lor capital este de a se desvolta în sens național și sub scutul M. S. Sultanului, pentru care vor avea un cult deosebit, o recunoștință eternă, un devotament nelimitat, pentru că este ceva natural.

Am insistat cam mult asupra acestor nenorociți frați Albanezi, căci : 1° E păcat să se pierdă așa acest valoros neam, ca eroism și ca virtute exemplară ; și 2° E o legătură strinsă pe viață și pe moarte între interesele Albanezilor, ale Aromânilor și ale Turcilor, cari acum, mai mult de cât ori-când, sunt datorii să pricépă, că tăria statului stă nu atât în forța armată, ci în simpatia și devotamentul cetățenilor.

O ! când această legătură ar fi sancționată, atunci n'ar putea să existe nici o temere din afară pentru actuala ordine publică.

Tot ast fel onor. Guvern Imperial nu trebuie și nu pôte să aibă bănuială de existența vre unor pretențiuni ale Românilor de natura pretențiunilor bulgărești sau grecești, căci :

1° Români din Macedonia nu locuiesc în masă compactă ca Bulgarii. Acum nu mai pot spe-

ra la restituirea *Megalei Vlachia* (Aromânia mare), ce a existat pe timpul imperiului bisantin, mai ales când astă-đi Thesalia a căđut pe nedrept în mâna Greciei. 1)

20 Regatul României nu-și poate imagina macar că ar putea pune când-va mâna pe această țără, de care este despărțit prin popórele slave : Bulgari și Sěrbi, însă iubesc și sprijinesc mișcarea noastră națională, atât din punctul de vedere al datoriei frățești, cât și din punctul de vedere al asigurării sale personale, nedorind să aibă la spatele său vecini, cari, prin extensiunea puterii lor, să pótă ajunge pentru densusul mai periculoși de cum sunt.

Orí-cum Aromânii recunosc această binefacere și solicită din partea fraților de la Carpați, însă un lucru este de neiertat, când vedem că nici până astă-đi nu se dá ascultare plângerilor aduse contra *cărmaciului-rac* al școlelor și al chestiunei noastre, care se sbate și se svârcolesce

1) Megali-Vlachia, pe lângă Tesalia mai coprindea o parte din Macedonia, partea de sud a Epirului și o parte din Acarnania și Etolia. Această țără era exclusiv locuită de Aromâni de aceea și se esplică rezistența acestei țări în contra Bizantinilor precum și autonomia pe care și-a păstrat-o până la 1800, când a fost distrusă de Ali-pașa Tehelenli. Până atunci Românii plăteau numai un baccis anual Sultanei Valide.

timp de 25 ani¹⁾ sub povara acestui blestemat, neputând ca să'l dea la o parte pentru ca să pôtă para loviturile mortale ale inamicilor.

Ast-fel s'a putut constata cu ocazia turburărilor revoluționarilor Bulgari din anul acesta, că nici o voce românească din Macedonia n'a protestat contra tendințelor Bulgarescî, nesciind ce să mai zică și ce să mai facă când vîd și nepăsarea celor de peste Dunărea, față de îndeplinirea cererilor și rugămintelor ce li se înaintează.

Pentru ca ori-cine, care se interesează de acești nenorociți urmași ai veteranilor Romani, să 'și pôtă face o idee de activitatea românească în Macedonia timp de 31 ani și de rezultatul, ce s'a obținut până acum, am cređut nemerit a se răspunde broșurei, „*Școlele române din Macedonia*„, tipărită de Inspectorul școlilor noastre, minunatul fascinator, în care 'și-au depus tótă speranța și încrederea *coj-cojamite ómeni*, că el a dică ar putea, ca prin farmec, să ne schimbe credințele religioase, sau să ne vîndă ca pe niște păpuși, când unuia când altuia, ceea ce provócă ilaritate și indignare sciindu-se bine că

¹⁾ A. Margarit a deschis șola românească în Clisura pe la 1867, însă după 11 ani, pe la 1878 a fost pus ca inspector asupra școlilor române din Turcia de D-1 Urechia ministrul Instrucțiunii Publice, cređend că prin acesta are să aducă mult folos chestiunii. Desilusie !....

acest *inspector șarlatan* este oropsit și desprețuit de Aromăni și, prin urmare, nu p^ote avea, și nu are asupra lor nici cea mai mică influință.

Mărturisesc în conștiință, că în această scriere n'am fost condus decât de purul adevăr, de iubirea și de folosul fraților mei; de aceea sunt recunoscător de mai nainte de serviciul ce mi s'ar face din partea aceluî Domn, care ar bine-voi să arate unde și cu ce am greșit.

Schițându-se dar tabloul, ce presintă mișcarea naționalităților din Turcia, ceea ce am crezut necesar, mi se permită acum începerea Răspunsului, apelând înainte de acesta la buna voința și răbdarea ce trebuie să aibă onor. cititor, relativ la citirea unor pagini cam neplăcute, prin coprinsul lor, și rugându-l în același timp să aibă în vedere, că singura calitate, care presidază la această scriere este iubirea de Națiune și de progres și dorința de a aduce folos, iar nu acele calități, cari se dobândesc prin îndelungată experiență, căci t^{en}er e *Autorul*.

20 Noembre 1895

Monastir (Bitolia)

RESPUNS

D-nu Apostol Margarit a publicat o broșură sub titlul: «*școlile române din Macedonia*». O scrisoare din 27 Maiu 1895, adresată către fiul său Taki, prin care 'l informează că dușmanii săi, prin corespondențele lor din țiare, «*denaturază faptele și falsifică advevărul cu intenție de a induce în eróre publicul în detrimentul prestigiului și al interesului bine înțeles al școlilor și al cauzei române*» și de aceea D-sa, «*în interesul adevărului și pentru respectul datorit publicului restabilesce în adevărata lor natură și formă faptele denaturate prin asemenea corespondențe.*»

De și nu merită a se răspunde acestui faimos apostol, căci toți aceia, cari citesc țiare aũ putut să facă cunoscință cu D-lui, însă pentru cățiva tot e de folos ca să punem în relief minciunile debitate în acéstă scrisoare cu atâta îndrăs-

nélă, și acesta o face în interesul școlilor și al causei, iar nu pentru a se apăra de acușările ponderoșe și numeroșe, ce-i se aduc !?

Prin această scrisore, tipărită în 50 broșuri și răspândită numai pe la câți-va cunoscuți de ai săi și ne inițiați în chestie ; pentru ca să scape de polemică, el nu caută ca să expună învinovățirile ce i se aduc, să argumenteze, să justifice modul său de lucrare ca inspector, să arate de ce se bucură de atâția calomnatori și cari sunt dênșii, ci caută să convingă opinionea publică (sic) în favorul său numai prin cuvinte imflate și insultătoare și prin minciuni năsdrăvane, ceea ce este în caracterul unui om raiiciunos și rău crescut.

Ne vom sili ca să răspundem cât se poate de concis. Causa, care l-a făcut pe Margarit ca să tipărească această scrisore este următoarea :

În luna Februarie 1895, mai toți bunii profesori ai Liceului român din Bitolia, au părăsit acest Liceu împreună cu majoritatea elevilor, de ore-ce Margarit, știind că nu e suferit de dênșii, a căutat să îi depărteze din posturile lor, punând pe câți-va elevi, rudele sale, ca să îi insulte și chiar să îi amenințe cu bătae.

Cetățenii români din Bitolia, în urma acestei întâmplări scandaloșe și poate unică în anele școlilor, au cerut de la *Consiliul Administrativ* și de la cel al *Instrucțiunei Publice* permutarea localului liceului din casele catolicilor și aproba-

rea unei Eforii românești, ceea ce s'a acordat cu plăcere și s'a ordonat ca să se închiadă așa numitul liceu al lui Margarit.

D-nu Consul român din Bitolia, conscient de misiunea sa, a comunicat la locurile competente purtarea scandalosă a inspectorului și mișcarea poporului în sens național. Așa dar a trebuit să le comunice că Macedo-Românii nu sunt dușmanii școlilor românești, dar ceea ce i-a făcut până acum ca să le urască și să le persecute, a fost că ei le au considerat ca școle apănagii ale lui Margarit persoană urită și detestată de dênșii.

Se înțelege că cei din Bucuresci au trebuit să ție cont de această relatare, și prin urmare, că pozițiunea lui Margarit a fost amenințată.

Atunci Margarit a fost silit să și părăsescă haremul¹⁾ din Constantinopol și să mERGă la Bucuresci, unde împreună cu vERul său Carajani, profesor de limba și literatura grECă la Universitatea din Iași, s'a silit să fie menținut în postul său prin minciuni, prin tĂrire și vĂitare, prin ospete și baccișuri.²⁾

Dar de ore-ce, cea mai mare parte din persoanele, pe cari le abordase, nu și vĂnd consciin-

¹⁾ Delegații macedo-romăni, din Constantinopol pot să dea lĂmuri în această privință.

²⁾ Se pot aduce probe, numindu-se și persoane în cas de necesitate.

ța, ci din contra continuă cu deplină convicție ca să credă ceea ce s'a scris contra lui cu probe evidente, atunci a fost nevoit ca să tipărească această panflet-scrisóre, după cum el singur mărturisește în pagina 8.

Acéstă scrisóre, compusă din 21 pagine, e adresată, după cum am spus, fiului său Taki, care se dă la Constantinopol de apărătorul drepturilor poporului Macedo-Român pe lângă Sublima Pórtă.

Cine 'l-a investit cu atare putere și cum se bucură de acéstă calitate? Poporul Macedo-Român, care urasce de o potrivă pe tată și pe fiu, nu o póte scie.

Se scie numai că D-nu Taki nu absolvise liceul român din Bitolia ¹⁾ și că prin contrabandă a fost înscris la Facultatea de drept din București. Se scie asemenea că nu este avocat pentru ca să póta apăra drepturile Macedonenilor ; o leafă grasă însă totuși primesce din fondul Macedonian pentru ca să petrecă la C-pol, ținând de urêt tatălui său.

Dar de ce acéstă scrisóre, făcută cu intenție ca să se apere în fața publicului, nu o adreséză D-lui Ambasador din C-pol, Mitilineu, pe care se silesce a'l convinge de neexactitatea re-

¹⁾ Absolutorul claselor liceale este fals. înaintat de profesorii respectivi, fiind amenințați cu destituirea.

cunoscereii eforiei din Bitolia, precum și de absoluta necesitate a îndepărtării D-lui Consul din Bitolia, S. Constantinescu, considerat ca inamicul său, ci din contra, o adresează fiului său care-l cunoște în de ajuns pe tatăl său și deopotrivă cele ce se petrec în Macedonia ?

Poate are de gând Margarit să arate lumii ca nu e numai D-lui care muncesce pentru redășterea Macedo-Românilor, ci și fiul său, care e în contact direct cu Ministerul Otoman, și prin urmare, sa fie liniștiți Români, că după mărtea sa are cine să-l urmeze. Trăiască dinastia ! Margarit și-a manifestat când-va dorința la Bucuresci, că după dânsul să-i urmeze Taki, carele ca și dânsul, are o trecere fără seamăn pe lângă M. S. Sultanul și pe lângă Inaltul Său Guvern.

Sus-numitul Carajani, Profesor Universitar și Membru al Academiei Române, a mers până acolo în zelul său de apărare față de bine-făcătorul său văr Margarit în cât a putut să declare savantului profesor Tocilescu că : *Margarit are mai mare trecere pe lângă Sultanul decât însuși Vizirul.*

Se înțelege că este mai ușor ca să spună atari neroșii, de cât a scrie «Istoria Macedo-Românilor», istoria de mult promisă și de mult așteptată.

Guvernul nostru Imperial nu poate să respec-

te de cât pe aceia, cari lucrăză în avantajul și în favoarea noastră. Și ca probă eclatantă, este că El a satisfăcut toate cererile Românilor, de sigur contrarii dorinței lui Margarit, care, cu toate intrigele și miseriile sale, a trebuit să sufere aici o rușinosă înfrângere.

Pentru noi de aici, este bine cunoscut că Margarit este oropsit de poporul nostru, rău vădud din partea onor. Guvern Imperial și în același timp că toți bunii patrioți din România recunosc același lucru și că mai rămâne încă. *Cineva* pentru a se convinge de incapacitatea sa, de moravurile și de escrocheriile sale.

Cu drept, mulți se pot întreba: Cum de acest *Cineva* până acum n'a putut să se convingă de culpabilitatea lui Margarit precum s'a convins totă lumea? Cum n'a ordonat până acum ca să fie depărtat din postul său și pedepsit după cum merită, cea ce în adevăr pare o enigmă neexplicată?

Acésta nu se pôte trata în cazul de față, nevoind a lua asupra-ne responsabilitatea părerilor străine și svonurilor, cari sosesc din România ¹⁾.

¹⁾ D-l Ciumetti, diplomat al școlei de «poduri și șosele» din Bucuresci, a dat următoarea informație, ca sigură unor prietini aîsei, că Margarit rămâne neclintit din postul său, fiind protegiatul Papei de la Roma și mo-

Ne mărginim de o camdată, ca să răspundem chestiunilor mai principale din broșura de față, insistând asupra lor după importanța ce prezintă și studiuindu-le în ordinea succesiunii paginilor. Scrisoarea începe de la pag. 6.

D-nu Consul Constantinescu neplătind subvenția pe Septembre-Decembre 1894 unor profesorași, clienți margaritiști, inspectorul spune că a însoțit jalba acestora către Minister de un raport, prin care arată culpabilitatea susnumitului Consul, care culpabilitate constă în *deturna-rea banilor publici de la destinația lor. **Gravă acuzare !***

Chestiunea stă așa:

Până la Septembrie 1894 subvenția profesoriilor venia prin Margarit, însă în urma mai multor abuzuri ce a comis, ciupind mereu din modestele salarii ale învățătorilor, D-nu Take Ionescu a hotărît ca pentru viitor salariile profesoriilor să fie repartisate prin D-nu Consul, iar salariile preoților și ale cântăreților prin Margarit, pentru ca personalitatea lui să nu fie froasată.

Ori cum, acest lucru 'l-a pișcat rău pe D-nu Margarit și de aceea a căutat prin toate mișlocele, ca să pue din nou mâna pe buget.

Calul de bătae de care s'a servit, pentru ca

narchului Frantz Iosef, prin urmare, ținem cont de dënşa.

banii să nu mai fie distribuiți de D-nu Consul, este că acest domn n'a voit să dea bani românesci unor ómenī, cari aũ revoltat opinia publică prin purtarea lor scandalóasă și antinațională. Acești ómenī sunt profesorii mercenari, uneltele órbe a le lui Margarit, căci numai din cauza jósnicelor servicii, iar nu din cauza meritelor aũ ajuns să fie profesori liceali.

Pentru a pune mai mult în evidență cele di-se despre dênșiī, e necesar ca să-i enumerăm și să arătăm cine sunt : 1)

I. *Mihail Pineta*, ginerile inspectorului, fost paciagiũ la Grebena.

II. *Gr. Diamandi* fost băcan la Grebena.

III) *Ghiusu Sarmacheș (Constantinescu)* absolvent al liceului român, bulgar de origină, care nu se rușinează de a declara în public că el face pe românul pentru parale.

IV. *Nicolachi Papa-Hagi*, nepotul lui Margarit fost logofet în Țara Romănescă.

V. *Ghian Papa Hagi*, nepotul lui Margarit, e unul care a trecut cu cuțitul în mână cinci clase gimnasiale.

Știind bine indiviđii aceștia, că dacă s'ar efectua o nouă stare de lucruri, aũ să fie puși la locul ce li se cuvine, aũ denunțat la autori-

1) D-nu D-r Zissi din Grebena póte să dea informații mai detaliate asupra acestor persoane.

tățile Imperiale pe D-nu Consul și pe profesorii licențiați ai Facultăților din București, ca pe nisce ómenî periculoși pentru Stat, trãmiși aici ca să facă revoluție ; că școlele sunt ale lui Margarit că ele sunt *Aromãnesci*, iar nu *Romãnești* ; și spre culmea obrãsniciei lor aũ insultat Consulatul și Consulul român.

Oare se mai putea înainta subvenția acestor specimene, pentru ca să fie încurajați în conduita lor ?!

D-nu Margarit, după ce crede că D-nu Consul este compromis prin acest act de neînaintarea banilor la destinație, continuă de a spune fiului său, că acumnu le mai rămâne alt-ceva «*autorilor morali de aici și materialii de jos ai miserilor făcute jos*» de cât «*a se agăta de reușita pretinsei eforii centrale*» „pe care ziarele contrarii causei o trimbițeză ca o isbândă mare»

E de observat că pe lângă exprimarea incorrectă, care provine din neposedarea limbei românești, mai e și exprimarea obscură, care provine din nefranchețã, din lașitate, când e vorba să sfrunteze pe cei sus puși.

Ast-fel, era necesar să lãmurescã cari sunt *autorii morali de acolo și cei materialii de aici*.

Pentru cei cari sunt inițiați în acestã chestiune le vine a crede că : autorii morali din București sunt chiar *Miniștrii conservatori*, mai ales D-nu A Lahovari ; iar autorii materialii de

aică nu p^ote fi decăt D-nu Consul care dup^e Margarit execută ordinele Ministrului s^eu.

Amar greșese înșă Margarit, când vrea să atace pe D-nii conservatori, dând a înțelege că aceștia 'l persecută pentru ridicolul motiv că este *liberal*.

Amar ar greși și Onor. Cabinet Liberal, dacă ar crede acest motiv invocat de șiretul Margarit pentru apărarea sa și prin urmare, rău ar face dacă 'l-ar sprijini, pentru-că autorii morali și materiali nu sunt alții decăt singurii Macedonenii aceia, cari, dobândind conștiința națională și recunoscând pericolul ce amenință națiunea lor, nu pregetă și nu se dau îndărăt de la ori și ce pentru a o sc^ote din umiliința în care se găsesse și ca să 'i asigureze bunul mers prin depărtarea pedicilor și prin stabilirea unei organizații sănăt^ose.

Acest lucru pare a fi nepriceput de Margarit, care în insolența și impertinența lui obicinuită, declară de *antinațională* pe toți aceia, cari nu 'l pot suferi, și aceștia sunt numeroși, și de *antinaționale* t^ote diarele, cari dau la lumină isprăvile sale revoltătore și a căror număr asemenea e destul de respectabil. Așa, putem cita pe cele mai principale: *Tribuna* din Sibi^u, *Telegraful* disparut al D-lui Bibicescu, *România*, care a disparut, *Naționalul*, *Timpul*, *Adev^erul*, *Universul*, revista *Macedonia*, *Peninsula Balcanică* și altele.

Să ne spună la rândul său Margarit cari sunt diarele cari 'i-au luat apărarea? Că s'a adresat la multe o scim și numai puțin că a fost refusat.

Ținem minte că pe la 1890, D-nu Papiniu, pe atunci șeful divisiiei consulare de la Ministerul de Externe, și acum Agentul diplomatic al României la Sofia, 'i luase apărarea în colónele onor. diar Timpul, însă n'a putut să continue cu polemica, nefiind în stare ca să înlătore probele sdrobotóre aduse la adresa prietenului său.

Reușita Eforiei centrale de aici pentru persóna lui Margarit este o *prostie copilărescă*, pentru că, după părerea sa, o asemenea Instituție nu póte avea loc în Turcia.

Acum însă, venind la fața locului, în Bitolia, a putut să se încredințeze *devisu*, că această Instituție există, are loc. Așa, când a voit să facă câte-va permutări, *Muarif comision* nu le-a recunoscut, pentru-că *Eforia centrala* n'a voit să le recunóscă.¹⁾

¹⁾ Exemple : Margarit a voit să permute pe D-nu Buia dela Veles la Magarova ; pe D-nu Tacit, Niculescu, pe Vasilachi de la Caterina, pe Gușu Nijopoleanu și alții din posturile lor, însă n'a reușit.

D-nu fost revisor a fost dat în judecată, pentru că cutesase să trâmîță adrese profesorilor pe când Eforia centrală este autorisată.

A vădut dar că consiliul instrucțiunei din localitate nu recunósce nici o numire saũ permutare de profesori și prin urmare a putut să cunósca că nu póte numi saũ permuta de cât Eforia centrală.

In același timp, ceea ce este mai important, este că : tóte comunele românești, toți Româniĩ în genere, cãri simt romãnesce aũ îmbrãțișat cu cãldurã acéstã instituție, care garantézã progresul națiunei nóstre. Mai tóte comunele s'aũ grãbit ca să înfințeze eforiĩ locale, ¹⁾ subordonate celei centrale.

Importanța și necesitatea, ce presintã Eforia centrală, se póte recunósce din numeroasele rapórtre și petiții de tot felul, pe cari acésta le-a primit din tóte colțurile țerei.

Copiĩ de pe aceste petiții și rapórtre s'aũ inaintat la locurile competente.

Folósele ce presintã instituțiunea Eforiilor sunt urmátóarele :

¹⁰ Chiar Româniĩ, cari până erĩ erau considerați ca grecomani, sunt pentru Eforiĩ, și îmbrãțișézã din inimã idea romãnescã și dacã până acum, s'aũ arãtat indiferenți față de chestiunea romãnescã și chiar aũ persecutat'o, cauza a fost Margarit șeful șcólelor romãnești ajungãnd urit și detestat de dênșii atât prin intrigile sale, cât și prin politica sa catolicéscã.

²⁰ Prin Eforiĩ întregul popor are prilej ca să

²⁾ Vezi «Mesagerul Național» No 9

muncescă și să contribuie la prosperarea neamului după propriile puteri. Bine înțeles, că de aci se va naște o emulație binefăcătoare, care în scurt timp va face ca să înregistrăm acte patriotice de tot felul. 1)

De sigur, prin această instituțiune, făcându-se ca poporul să ajungă ușor și în liniște la conștiința națională, el are să dispună de veniturile sale comunale și bisericesci, de donațiuni însemnate, ceea ce îl va pune într'o di în posibilitate de a și întreține focarele sale culturale.

3° Înainte de a ajunge aci, folosul imediat este că : prin Eforie se presintă o administrație mult mai severă, mai corectă a bugetului și în același timp o organizație mai solidă a învățământului²⁾. Dacă am căuta să cunoșcem, care este

1) Dintre Arumăni s'ău găsit în tot d'auna omeni generoși, omeni, cari țin să se illustreze prin vre o faptă frumoasă. Cei mai însemnați pe cari îi țin minte sunt : Baron *Sina*, care a clădit Universitatea din Atena, Mitropolitul *Șaguna*, baron *Gozdu*, frații *Mocioneș* baron *Dumba*, cari au emigrat în Austria. Apoi mai e de însemnat *Sturnari*, *Tușița*, *Penica*, care a clădit palatul școlii grecesci de fete din Monastir. Dar cel mai însemnat este *Averof*, care a făcut Museul și școla militară din Atena, Internatul de fete din Cairo, gimnasiul din Meșova, biserici, burse în străinătate și alte fapte frumoase. Păcat că e grecoman !!

2) A se vedea la urmă : *Regulamentul Eforiei școlilor românești din Gopeșiū*.

resultatul școlilor înființate de acum treizeci de ani, atunci am putea să constatăm că este infim față de sacrificiile, cari s'au făcut, față de activitatea desfășurată de atâția profesori apostoli, față de calitățile eminente de care Nația noastră este inzestrată din partea naturei.

Strălucita probă a acestui infim rezultat e că: chiar ați nimic nu se aude în lume de chestiunea macedo-română, că Macedo-Românii chiar până astăzi nu sunt scoși din cartea morților.

E regretabil și detestabil, dar așa este.

Efectele sunt determinate de cauze și așa cum a lucrat Margarit cauza principală înconducerea școlilor și destinelor nației noastre, nu puteam să mergem mai departe de unde suntem.

Când se scie că D-nu Margarit este un om incult, fără educație, caprițios, libidinos, care împinge nepotismul la extrem, care n'a putut suferi pe profesorii de merit, care în fine este în neputință de a avea și de a hrăni un ideal măreț în capul său, se înțelege că n'a putut fi înconjurat decât de nisce trintori și târători și că prin necontestabila lui facultate de a minți nu putea să aducă de cât pagubă și ruină, iar nu folos ¹⁾.

¹⁾ Cine a citit cele două memorii despre școlile din Macedonia și articolele din diarele menționate, a putut vedea probele evidente relativ la calitățile negative, ce caracterisază pe D-nu Margarit. Regretăm că nu avem aici o colecție de acele articole, pentru a indica numele diarului și data diferitelor articule, ce se raportă la diferite chestiuni.

Dacă s'a produs ceva în Macedonia, acesta nu e munca și meritul lui Margarit, ci a unor buni cetățeni și în primul rând a unor buni și devotați profesori, precum: repausatul *Tomara*, D. Atanasescu, repausații D. G. Cosmescu și Tacit, Sterie Cionescu, N. G. Cosmescu, C. Ionescu, venerabilul Glodariu din Brașov. C. Cairetti, Transilvăneanul Corvin, părintele I. Georgiadi (Murnu), Nicolescu, repausatul N. Popilian, fratele Transilvănean Cosmulei, Abelianu, Gușu Papa-Costa și alții; precum și neuitatele profesore Elisa N. Cosmescu și Victoria N. Popilian, Florica Papa-Costa și Elena Burada, D-na Elena Pocletaru, Agatia Apostolescu și altele.

Din aceștia, cei mai mulți au părăsit Macedonia fiind destituiți, iar restul, fiindu-le în imposibilitate de a trăi sub tirania lui Margarit au fost siliți să-și părăsească opera lor la voia întâmplărei și trebuind natural ca în majoritatea casurilor să fie cu totul distrusă.

Indignarea, ce domnesce aici față de caracterul și de purtarea lui Margarit este ceva de nedescris. E detestat și urit ca Cain, ca un Iuda iscariotul, ca un Catelina.

Singura speranță de a apropia pe Români de școlile românești și de a da un nou și puternic impuls curentului național este de a pune instituția eforiei la baza edificiului național.

În Bitolia Români și-au manifestat chiar pe

la 1880 dorința de a înființa o eforie, prin ajutorul căreia, ei gândiau ca să ajungă de a se constitui mai târziu în comunitate românească, recunoscută de Stat.

Însă această Eforie, a cărei pecete există și astăzi, s'a desmembrat curînd din cauza lui Margarit, care a spus că : «*nu este pentru Eforie, pentru că nu este contra Statului*», ¹⁾ parcă Eforia românească era să urmărească vre-un scop vătămător Statului.

A fost un pretext ca să se scape prin intimidare de acești ómenî, cari mai târziu erau să 'l împedice de a pescui în apă turbure.

«*De ce are frică omul nu pôte sa-ascapă*» ȃice Românul macedonian, și tot ast-fel Margarit nu s'a putut scăpa de Eforii.

Această nestrămutată dorință a Macedonenilor, *instituirea Eforiilor*, este realizată. Ce e mai mult, chiar de la început s'aŭ pus în capul lor bărbați cari posed încrederea poporului, atât prin conduită cât și prin poziția lor materială.

Ast-fel membrii Eforiei centrale din Bitolia sunt :

I. Președinte *Dr. Hristovici*, care a studiat medicina în Franța; este dintr'o însemnată familie din Bitolia, dispune de mai multe proprietăți, în special de stima concetățenilor săi.

¹⁾ La Bucuresci a spus că în Eforie s'aŭ strecurat grecomani ca să strice chestiunea. Numai el este cu inima românească !

Iar ca membri sunt :-

II. *Filip Apostolescu*, vechiū profesor român
și cu bună stare materială,

III. *C. Nărte* și

IV. *Gr. Chiristigiu*, amânduoī mari comercianți
și proprietari, și cu un trecut nepătat. ¹⁾

Ce ridicul e dar Margarit când în scrisoarea lui a. firmă că membrii sus menționatei Eforii sunt D-nii *Vlădica* și *Maza* !!

Ce trebuie să conchidem de aci : că este rău informat, sau că e de rea credință ?

N'ar fi de rea credință dacă, pe cât timp a stat în București, nu s'ar fi ocupat cu citirea ziarelor, neinteresându-se pôte de noutățile din Macedonia. Inșă Margarit menționează de corespondențele publicate despre înființarea Eforiei centrale; deci a trebuit să scie, cari au fost aleși ca efori.

Putem deduce de aci că Margarit mai are facultatea de a împrumuta altora defectele sale psihice, înstrăinându-le cu totul. Ast-fel, în pagina 8, rëndul 3, dice : «*acei cari dau informațiunile oficiale sau particulare în privința acēsta, nu*

¹⁾ Nu încapе înduoială că mai târziu, când lucrurile s'ar pune în regulă, ca membri ai *Eforiei centrale* vom avea bărbați, cari se bucură și de mai mare însemnătate în societate, precum sunt D-nii : *Țirli*, *Economu*, *Danabaș*, etc., cari însă, după propria lor afirmație, ei nu se apropie de școalele românesci, decât după înlăturarea totală a lui Margarit.

sunt, nu pot fi, decât, sau ómenî cu nepricepere chiar elementară, sau de rea credință.

Și ajunge culmea când continuă ast-fel : «însă vîd că și după deslușirile fôrte convingetóre ce am dat în acéstă privință (neînființarea eforiei), tot continuă curentul format de acéstă idee, *exploataată în mod perfid de către cei, cari voesc să strice cu ori ce mod, sau cel puțin sau compromi-tă școlele și causa română din Turcia*»,

La acéstă din urmă fanfaronadă nu se pôte rîs-punde decât ast-fel: D-nu Margarit a compromis pînă într'atata școlele și causa românescă în cât în acéstă privință să fie sigur că de nimenî nu pôte fi întrecut. Pe lângă acesta pôte să rîmâe liniștit, că cei cari sprijinesc instituția eforiei refusă de-a i se presinta ca rivali pe acest teren de compro-mitere și de distrugere națională.

Margarit ese cu totul din balamale, din țitine, în periodul ce urmîză : «Șciî, cred, că Eforia cu care a asurđit lumea aici D-nu Consul român din Bitolia, tip al ușurîței și al nepriceperei proverbiale, cu câți-va profesorași, cari 'și-au făcut educația lor socială și politică în cafenelele-cărciu-me din Bucuresci și pe la chioșcuri pe unde se vînd jurnale, n'a existat, nici că există decât în imaginațiunea lor și în corespondențele publice în unele țiare de aici, se pôte și raportu-

rile oficiale ale consulatului român din Bitolia.¹⁾

Ce însemnăză aceste epitete, asvêrlite cu atâtă grațiositate la adresa Consulului și a profesorilor licențiați, de cât amara durere ce o resimte de rana ce aceștia i-aũ căusat-o, prin desvêlirea ispravilor sale antinaționale și neumanitare ?

În zadar Margarit a căutat să captiveze pe D-nu Consul întrebuițând întrêga sa tactică bisantină, făcêndu-l chiar naș, și pentru ca să 'l depărteze de popor, a reușit ca să introducă la Consulat pe ginerele sêũ Peneta ca interpret ; însă tôte i-aũ fost de prisos, căci D-nu Consul, prin neobositul sêũ interes, a putut afla care este adevêrata stare a șcôlelor, precum și spiritul ce domnesce în popor.

Deși cam târđiũ a putut să afle cum staũ lucrurile, totuși însă adusese mare folos, pentru că D-luĩ, ducêndu-se în vacanța, din 1894 la Bucurescĩ, a dat un raport amănunțit și exact și câte-va din cererile sale aũ fost aprobate, precum : ne-trimiterea banilor prin Margarit și înființarea Eforiilor.

¹⁾ Ȋiarul turcesc «Monastir» din 24 Martie publică autorisația, ce s'a dat despre înființarea Eforiei ; iar cel din 31 Martie, publică o dare de sêmă de serbarea ce s'a făcut la 26 Martie, în *Duminica Floriilor*, cu ocazia inaugurărei Eforiei centrale.

Veđi corespondența din Timpul cu data 22 Aprilie 1895

Bine înțeles că D-nu Consul nu a cerut ceva din capul său și pentru dânsul, ci a servit pur și simplu ca un interpret fidel al dorințelor și aspirațiunilor poporului nostru. Decî acea insultă de *tip al ușurinței și al nepriceperei proverbiale*, cade la adresa Macedo-românilor, cari de mult te-au priceput și te au înțeles, o faimóse inspectore, însă au fost indolenți de te-au suportat până acum, și de acest lucru nu mai pot fi acusați.

Astă-dî vedem că indolența *Aromânilor* e pe sfârșite, ceea ce e semn bun și îmbucurător.

Dar de ce óre Margarit nu'și ia mica sarcină de a ne arăta, cari sunt și acei *profesorași*, a căror educație socială și politică a schițat-o în câte-va cuvinte batjocuritoare, dar nu și educația lor morală și intelectuală?

Că nu'i-a convenit, o scim bine, dar noi nu putem s'o trecem cu vederea.

Acești profesorași de cari vobesce Margarit, dacă profesorași se pot considera, sunt :

- I. *Cristu Otto*, licențiat în științele fisico-chimice de la Universitatea din Bucuresci.
- II. *C. I. Cosmescu*, licențiat al Facultății de Litere din Bucuresci.
- III. *Mihail Dimónie*, licențiat al Facultății de științele naturale din Bucuresci.
- IV. *Mihail Statu*, licențiat al Facultății de Litere din Bucuresci.

V. I. *Arginteanu*, absolvent al Facultății de Litere din București. ¹⁾

Să ne spună D-nu Margarit dacă pe lângă acești profesori licențiați, mai sunt și alții în Macedonia, afară de D-nu *Ilie Ghicu*, licențiat al Facultății de științele naturale din București și acum profesor la gimnasiul Român din Ianina. De sigur și acesta e un profesorașiu pentru Margarit, căci reciprocamente nu se suferă.

Acești tineri, după absolvirea Liceului Român din Bitolia, pe de o parte, nefiind chip de atrăi ca profesori sau învățători în Macedonia sub absolutismul lui Margarit, iar pe de alta, dorind ca să și continue studiile mai mult în interesul Nației, care simțea și simte mare trebuință de oameni cu studii accentuate, s'aū dus, la 1889, în România, unde aū fost primiți cu căldură, încuragindu-se ideile și sentimentele lor prin înființarea a douăzeci de burse Macedonesci și anume: zece la Școlă Normală superioară și zece la Școlă Normală de Instructori ²⁾

¹⁾ Numai la aceștia face malițioasă aluzie; însă Liceul Eforiei pe lângă dânsii, dispune și de alți buni profesori, precum sunt D-nii: Cudela, Dr. Miclescu, C. Sterescu, Mihut, Kemal efendi, și alții.

²⁾ Margarit a reușit anul trecut (1894) ca să desființeze aceste burse, temându-se peste măsură de Tinerii culți.

O parte din burse aū trecut la Constantinopol pentru studenții, cari studiază medicina sau dreptul. La Constantinopol numai medicină nu se învață.

Tinerii sus numiți au fericirea de a fi cei d'ânteiu absolvenți ai Liceului Român din Bitolia, și ca atari cei d'ânteiu cari au trecut prin Universitatea din Bucuresci, cei d'ânteiu Macedoneni, cari au fost educați și crescuți în Școla Normală Superiôră.

Setoși de instrucțiune și doritori de a se reînforțe cât de curând în mijlocul *Arumânilor*, s'au silit ca să'și capete licența în intervalul cel mai scurt de trei-patru ani.

Trebue sciut că Margarit a presimțit nenorocirea ce era să'î vie din partea acestor tineri culți, cari nu pot suferi înfamiile și miseriile. De aceea în două rânduri, la 1890 și 1891, sub D-nii Miniștri Th. Rôsetti și Titu Maiorescu au cerut în depărtarea de la Universitate și expediarea lor în Macedonia, sub ridicolul pretext că era lipsă de profesori, pe când el destituise pe unii dintr'înșii, înainte de a pleca spre România.

Toți ómenii buni s'au indignat și în special *Colonia Macedo-română* din Bucuresci, care a protestat energic contra acestei nelegiurii prin memorabilul apel publicat în *Lupta* și a întretinut vre o două luni pe studenții, cari au fost lipsiți de burse în acest interval de timp.

La urma-urmei D-nii Miniștri au refuzat nedrepta și scandalôsă cerere alui Margarit, care a declarat că de nu i se satisface cererea 'și presintă demisia, cea mult dorită din partea Macedo-ro-

mânilor, dar n'a prezentat-o nici până astă-zi.

Cu un cuvânt, Bucurescii au fost pentru tinerii Macedonenii, ceea ce a fost apusul față de tinerii, cari au luptat pentru unirea, libertatea și înaintarea Țerilor Dunărene.

Tinerii Macedonenii, reintorcându-se în Patrie, și având pururea în memoria lor ilustrele figuri și frumoșele învățăminte ale profesorilor universitari și ale altor mari Români, caută să lucreze din răspuțeri pentru îndeplinirea sacrei datorii.

Cu toate acestea, Margarit crede că poate eclipsa prin singurul cuvânt de *profesorași* sau de *greviști*, căci nu pot suferi păcătoșiile sale.

Că nu sunt profesorași, acesta s'a probat. Dar cum rămâne cu *educația socialo-politică*, când acești tineri, pe cât timp au stat în Școala Normală Superioară, n'aveau voe sub repausatul Director Odobescu ca să iasă afară decât Duminică și Miercuri seara?

Cum dar, în aceste câte va ore libere, ei n'aveau alt ceva de făcut, de a asista, bună oră, la reprezentații teatrale, la concerte musicale, sau la vre o conferință, mai ales la cele ce se țineau la «cercul studenților Macedo-români» sau de a lua parte la întruniri și petreceri studențești, de cât de a se viră în *cafenelele-cărciune* din Bucuresci?

Acosta nu era de demnitatea lor studentească,

Însă Margarit vrea să facă aluzie că ei, spre a se întâlni cu compatrioții lor, se duceau pe la cafenea «Macedonia», care cafenea e situată în apartamentele mărețului palat «Nifon», situat la rîndul sîm între Bulevard, Calea Victoriei și strada Dómnai.

Avis dar pentru D-nii studenți și pentru ceilalți cetățeni, cari frecuentăză acest frumos local ca sa asculte mișcătóarele arii ale Macedo-Románilor.

Dar gugumánia D-lui Margarit devine și mai bó-cánă, când D-lui pe lângă *cafenele-cárciume*, pomenesce și de *chioșcuri de diare*. A đis de *diare* ca nu cum-va să se confunde cu chioșcurile de speța lui *Ildiz-kiosc*, a cărui intrare, după cum se laudă pe la cei din București, 'i este liberă în orî-ce di.

Nici că se póte alt-fel, dacá este de cređut, că el are mai multă trecere pe lângă M. Sa Sultantul decât însuși Marele Vizir.

Dar lăsând zeflemeaua la o parte, cum își închipuesce valorosul Inspector că sunt chioșcurile de diare?

Localuri publice prevăđute cu bănci unde se citsec jurnale?

Ca un bėtrán ce este, era de dorit să cugete serios și rece când vorbesce saú scrie, iar nu să dea drum liber pasiunilor sale josnice și cuvintelor surugesci. Deși Tineri, dar siliți suntem ca

să-i facem morală acestui ramolit Saturn, care vrea să nimicéscă pe aceia în cari este concentrată speranța *fraților Aromâni*.

Altă probă palpabilă că Margarit scrie numai dupe auzite, și prin urmare greșesce, precum i s'a întâmplat ca să aibe o noțiune greșită de ce este un *chiosc de diare*, este următórea (pag. 9), când tot relativ la Eforia centrală dice : «Dar cu tóte acestea cred că n'ar fi de prisos a intercala aici *extrasele principale a le scrisorilor din urmă ce am primit din Bitolia de la persóne, cari merită tótă încrederea noastră și cari sunt în poziție ca să cunóscă tot ce se petrece la Bitolia.*»

Acești ómení de încredere ai lui Margarit sunt : Mia, fii-sa, Ghiușu Sarmacheș, cel de origină bulgară și Gheorghe Papa, fostul director al școlei române din Gheorgia.

De sigur Margarit are și póte avea încredere în aceste unelte órbe ; însă se constată în cazul de față, că în scrisorile lor sunt minciuni, prevédute cu códă de comet.

Ceea ce i-a împins să facă acest lucru nu póte fi decât : saú ca să nege succesele ce au avut Românií pe lângă Guvernul local, desigur dupé avisul inspectoral, pentru-ca acesta să póta presinta în Bucuresci documente de la fața locului despre neexistența Eforiei din Bitolia, cea

ce este o prostie, de óre-ce nu e cu putință a se intuneca acéstă reușită, care avusese un resunet puternic și îndepărtat ; saũ în fine, ca să calmeze desperarea *ianicerului*, care, basându-se pe sprijinul unora, a desprețuit și a necinstit tot ce poporul nostru are mai sânt.

Că în atari ómenî Margarit are deplină încredere, acésta nu ne impresionéază de loc, căci e natural ca să fie coesiune între cei ce se asemână moralicesce ; dar, ceea ce provócă mai mult ilaritate decât impresie, este când declară fără perdea într'o scrisóre, care trebuie să fie citită de ómenî nu sciũ cum, că sus-disele persóne *sunt în stare ca să cunóscă tot ce se petrece în Bitolia*, adică (mai explicit) : că ele sunt în relații prietenoase cu Ex. Sa Valiul, cu toți marii funcționari și Notabilele familii din Bitolia.

Să lămurim dar cine sunt aceste persóne :

D-na Mia Peneta are singurul merit că este fiica lui Margarit că scie să spună la minciuni și să facă intrigă.

Acésta nu se póte considera ca merit, ci din contra e ceva condamnabil din partea societăței.

De persóna domniei sale, ca și de a celor alți din tagma sa, cu greață ne ocupăm ; dar pentru puțin suntem nevoiți

Are câte-va clase primare grecesci și înlocuesce la Bitolia pe tatăl său în inspectorat, precum grecoica, concubina tatălui său Lenca 'l înlocuesce la Ianina.

Limba trans-Dunăreană o vorbesce stricat și sunt vre-o cincî ani de când e stabilită în Bitolia. Până atunci a locuit la țară. Atăta tot.

Și inchipuescă-și tot omul, când Margarit a îndrăsnit să spue chiar nemuritoarei Carmen Sylva, că fiica sa a meditat de limba francesă pe fetele Marelui Vizir de astă-đi, Rifat-Pașa, care era, pe la 1889, Valiü la Monastir.

Ce e mai mult, în vremea aceea D-na Mia nici nu vęduse Monastirul.

Prima sa scrisóre, ce Margarit a inserat-o în broșurica sa scrisóre este din 16 Maiü 1895.

Scrisórea e din Macedonia și e tot atât de adevërat că numai stilül ei nu este, ci al tatälui sëü. Ast-fel. se observă, la prima citire, când đice: *«Este lucru de mirat cum ómenü aceștia își permit să se servescă de minciuni așa de nerușinate, spre a induce în eróre publicul din România, tot după cum s'aü servit aici mai multă vreme și se mai servesc încă și adü, deși nu-i mai crede nimeni și aü ajuns ridiculi»* ?

Stil, ortografie, punctuație, totul aparține lui Margarit, precum și idee. Va să đică scrisórea D-nei Mia este adăugată și corectată din partea tatälui sëü, din bună voință părintescă.

Ea tratéza următóarele puncte :

1° *Că în Macedonia nu există Eforia Centrală, ceă ce e o minciună* 1)

1) D-na Peneta nesciind turcesce, de aceea n'are idee

de ce a publicat în citatul diar oficial turcesc «Monastir» ?!

2° Că noul valiū Abdul Kerim paşa ar fi dat o decizie formală că nu poate exista o atare eforie; și cu toate acestea e pe față lucrul că există.

3° Mai dice că poate proba acesta cu acte oficiale. Să poftescă, ne face un serviciū mai mult.

4° Că de ore-ce Consulul a îmbrățișat pe D-nii Maza și Vladica, «toți românii fug de la Consulatul român ca de foc,» iarăși onegheobie mai mult, căci D-nii Vladica și Maza nu sunt efori și n'au nici un amestec cu Consulatul Român.

5° Când spune că : «D-nu Consul strânge omeni de pe strade ca să-i facă Efori, dându-le la parole» ne dă a înțelege că Consulul dispune de averea lui Cresus.

6° Altă minciună, tot așa de nesărată este când spune că : «în Noembrie 1894, D-nu Bubea ducându-se să protesteze la Corița,» că adică nefiind primit la Moscopole ca institutor sub ridicolul motiv că a fost acolo trimis de D-nu Consul, atunci autoritatea otomană, auzind de vorba Consul 'l-a arestat, i-a cerut garant și nu-i mai permise ca să calce în acea localitate.

Totă lumea scie că D-nu Bubea a fost fără întrerupere institutor la Moscopole, unde este și logodit.

7° «D-nu Consul incuragiază pe greviști, că subvențiile n'au să mai vie prin tine, ci prin el»

Acésta o dóre și pe D-na Mia, căci când are ta-
ta și fiica are.

80 «*Nu scie naivul Consul cu compania lui în
ce cursă aũ să cadă în curind.*

Scim, cónă Mie, scim fórte bine de denuțările
scârbóse și antinaționale ce ați făcut pe lângă
Autoritățile Imperiale ; însă n'are să se întem-
ple nimic, pentru că nu se mai cred astă-dĩ ; sunteți
puși la carantină.

. Ajunge numărul fraților noștri, victimele tatălui
tėu, fără ca să fie vinovați față de legile Statului.

90 «*Noul valiũ, generalul Abdul Kerim pașa
este fórte integru și credincios Imperiului.*»

Vrea să dică precedentul n'a fost așa ceva, că
nu putea să'l tolereze pe Margarit. Ei bine, a-
cum D-na Mia se căesce de complimentul adre-
sat noului Valiũ, sciind bine că și acesta se con-
duce de dorința poporului, care desigur este o-
pusă cu cea a lui Margarit

100 «*Ex. Sa Valiul a simțit deja amestecul di-
rect al Consulului român în școlele și bisericile Ro-
mânilor și nu așteptă decât una saũ două de-
clarații și... atât e destul.*»

Mai întėiũ că lacheii și mercenarii lui Margarit
aũ făcut destule declarații și mai mult decât de-
clarații ; însă cu ce s'aũ ales ?

Dupė aceea, ce deosebire este de a fi școlele
și bisericile nóstre conduse de D-nu Consul saũ
de Margarit ? Absolut nici o deosebire, pentru că

și unul și altul sunt supuși străini.

Tocmai pentru ca să nu dăm bănuială Guvernului nostru Imperial, care ne arată o deosebită atenție și bunăvoință și ca să fie în cadrul și sub ocrotirea legii, poporul a cerut ca școlile și bisericile sale să fie administrate de Efori, supuși cinstiți și credincioși ai M. S. Sultanelui. Acelaș lucru se petrece și la naționalitățile conlocuitoare.

Iată încă un mare avantajii, pe lângă cele anunțate mai sus (pagina 28-29).

A doua scrisore este din 19 Maiu 1894.

Ea este o nulitate ca coprins, ceva copilăresc, și începe de la pag. 13.

¹⁰ Cucónalu Mia este enervată că onor. diar *Timpul*, pe lângă cele publicate în 22 Aprilie, iarăși repetă în 26 ale aceleaș luni; cele dișe despre Eforie.

²⁰ «Că i s'a telegrafiat din Bucuresci că a murit Margarit, ceea ce era să 'i causeze mórtea».

³⁰ «Că a fost minciună, când s'a respândit șvonul de închiderea liceului lui Margarit.»

Este incontestabil că s'a dat ordinul de închidere, însă nu s'a executat până acum.

Într'o di de Aprilie, Președintele Consiliului de Instrucțiune s'a dus, împreună cu D-nii Efori, ca să ridice materialul școlar de la Liceul lui Margarit său al catolicilor; însă șeful preoților catolici, Hypert, s'a opus, pretextând că materia-

lul, ca și șcôla, este al lor.

De aceea, să nu se mire Cóna Mia, când tótă lumea crede «că pe liceul lui Margarit îl întrețin catolicii ca să facă papistași pe Românii supuși ai Sultanului.»

Nu mai puțin contribuie la întărirea acestei păreri predicile și lecțiile ce se predau în acea șcôlă și bursierii ce 'i întrețin misionarii catolici, din cari bursieri vreaū să facă preoți uniți, cari să producă mai târziu desunire și discordie între Români.

40 Fiica, în lipsă de alții, își laudă pe tatăl său. «Românii te cunosc de 30 ani, te-au vădut la lucru și te apreciază după fapte, iar nici de cum după vorbe.»

Regretăm că tocmai contrarie este părerea Românilor, cari n'au încetat de a protesta în continuu contra faptelor sale.

50 La urma-urmei ceva de ris : «Alaltă-eri Eforii imaginari au luat haine noi de la vëndători și au mers să facă vizită Valiului.» Dacă s'a petrecut lucrul așa, atunci să credem că cóna Mia este a naibeș; scie-tot !

Acum am ajuns la extrasul scrisórei din 19 Maiu 1895 (pag. 15), adresată din partea lui Ghiușu Sarmacheș sau mai bine Constantinescu, căci terminațiunea **escu** are minunata putere de a face dintr'un bulgăroiū un Român de baștină.

Dnul Constantinescu dar, când scrie presenta,

este directorul provisoriu al liceului margaritist, înlocuind pe D-nul Ciuli, care s'a dus ca să viziteze școlile comerciale din România, și această vizită a durat *de la Ianuarie—August 1895*.

Nu e nici o mirare pentru noi, căci nu e nici unicul nici cel mai mare abus, ce s'a făcut aici. Nici vorbă că cursurile sale n'a fost suplinite.

D-nu Ghiușu bate câmpii, agățându-se și el de diarul *Timpul* și spune că era în dreptul său (ca director ?!) ca să combată acele corespondențe, însă s'a abținut *temându-se de polemică*.

Domnia-sa mai spune că «Eforia din Ghiorgia sau Corița a fost respinsă de autoritate, iar de cea din Bitolia nici numai vorbesc, căci a fost desființată de mult» (?)

Pentru că Eforia din Ghiorgia n'a fost respinsă, poftim la fața locului Mesieur să te încredințezi *de visu*; iar pentru cea din Bitolia admiti că a fost desființată, ceea ce este prea mult.

Trecem la a patra și ultima scrisoare (pag. 16) din 17 Maiu 1895 înaintată D-lui Sarmacheș din partea D-lui G. Papa sau Ghica.

Acest domn, absolvent al celor patru clase primare din Clisura, și în timpul când scrie D-lui Sarmacheș e directorul școlii de băieți din Corița, precum și revisor școlar în Albania.

Unde s'a mai vădut, ca un absolvent a patru clase primare să ajungă director într'un oraș ca Ghiorgia, dar ce e mai mult și revisor școlar ?!

Unde s'a vădut ca un atare revisor să inspecteze școala dirigiată de un absolvent liceal, precum e meritosul institutor din Ohrida, *D. Dimónie*, care e în stare să îndeplinească funcția de revisor școlar. ?

Merit, talent, activitate, simțiminte nobile cu D-nu Margarit nu merge. Trebuie să fii om fără demnitate personală ca să poți înainta, trebuie să fii stăpânit de viții, infernal, *cu un cuvânt, ca să-ți poți atrage favorul.*

D-nu Papa, printre alte isprăvi condamnabile, executate după ordinul stăpânului său. a comis următoarea, comunicată de un clisurean :

D-nu Margarit, voind să-și răsbune asupra unor clisurenii notabili, pentru chestii private, i-a denunțat la poliție sub cuvânt că sunt în corespondență cu comitetul panelenic.

Pe când poliția făcea percheșiție la casele ómenilor era însoțită de D-nu Papa, care a putut să asvêrle pe furiș o scrisóre compromițătoare, fabricată de dênsul după ordinul stăpânului său. Scrisoarea fiind aflată, vre-o patru clisurenii, implicați în tr'ênsa ca trădători, aũ fost aruncați în închisórea din Bitolia, unde aũ fost deținuți vre un an și din care motiv unul a și murit. Familiile acestor nenorociți s'aũ prăpădit moralmente și materialmente.

Falsitatea scrisórei în cele din urmă s'a dovedit, de aceea autorul ei, revisorul Papa, a fost

deținut, în durul arest de la Bitolia, vre un an și mai bine.

Iată prin ce fapte se ilustrăză Margarit, și de ce canalii se încunjoră și de aceea nu e de mirat dacă e privit de popor ca un monstru odios.

Acest agent de miseriei, Papa, prin purtările sale mărșave ajunsese de nesuferit la Ghiorgia. Românii aū cerut de mai multe ori îndepărtarea lui de acolo, dar de unde D-nu Inspector să le dea ascultare !

După aprobarea Eforiei de la Ghiorgia din partea Autorităților Imperiale și după ce autorisația școlilor din localitate a trecut în numele Eforiei locale, ¹⁾ atunci D-nu Papa a fost imediat dat afară din școlă.

În scrisoarea din 17 Maiū, D-nu G. Papa cu plăcere anunță pe ai săi că eforiile din Corița n'aū putut a' l opri de a călca în școlă lor, și acēsta, pentru că autorisația era scōsă pe numele său. Astăđi însă nu pōte să spună tot același lucru.

Isprăvind cu acēstă scrisōre, acum Margarit crede că a tras cu buretele peste eforiile adresându-se ast-fel către fiul său : *« Am cređut de trebuință să fiū lung, pōte prea lung, ca la rēndul*

¹⁾ Veđi corespondența tipărită în Naționalul din Noiembrie și cea din Mesagerul Național, No 10, despre serbarea școlară a Românilor din Corița ce a avut loc la 29 Octombrie 1895.

tău, reproducând și desvoltând teoria (?), argumentele(?) și probele(?) ce preced să pui în poziție pe D-nu Ministru plenipotențiar al României la Constantinopole de a se convinge în fine, că procedarea și maniera D-lui Consul român din Bitolia, a făcut în scurt timp și face încă mai mult rău școlilor și cauzei române în Macedonia, decât n'au putut să facă consuli cu guvernul și comitetele grecesci, cu Patriarhia și cu întregul cler fanariot în timp de 30 ani, cari au persecutat în toate chipurile limba, școla și drepturile Românilor din Turcia».

Poftim vorbe și frase bombastice, cărora unul fără răbdare, n'ar putea să le răspundă decât mitocănesce.

Auți o-dată, Consulul român să pôtă face mai mult rău Nației de cum n'au putut să facă inamicii ei, pe cari D-nu Margarit i-a combătut în timp de trei-deci de ani cu deosebit zel și succes! Cum de nu e în stare acum să împedice de la acastă nelegiuire pe un singur Consul român, când el a putut să stea contra atâtor consuli greci, Patriarhi, etc. etc. în timp de 30 ani, mai ales când acest Consul, ca român, n'are interes ca să răpiască limba, școla și drepturile Românilor?

Vorba aceea : când Deii vreaă ca să 'l prăpădească pe cine-va, mai întâi 'l smintesc. Așa se întâmplă și cu D-nu inspectore, care numai scie ce vorbesce și ce face.

Nu e pericolul incalificabilului Margarit, pentru o Nație, când ea tinde a se scăpa de un asupraitor ca D-ta, ci pericol și supărare este pentru acel trădător care vede că 'i scapă din ghiare grasa pradă, obicînit fiind cu dînsa ca să trăiască de o îndelungată vreme !.

La urma urmei, dacă faimosul Apostol ar fi silit să răspundă : pentru ce adică se dă de salvatorul Nației noastre ? El singur n'ar ști ce să dică, căci :

I Nu el a reușit ca să dobîndescă *Firmanul Imperial* pentru deschiderea școlilor noastre, ci marele patriot și ilustrul bărbat de stat, *M. Kogălniceanu*, sesizat de D-nu V. I. Dan.

II Nu prin ceva merite ajunsese inspectorul școlilor române din Turcia, ci a fost inventat de D-nu V. A. *Urechiă* luînduse după recomandăția unor macedonenî, precum a fost Coga ¹⁾ și alții.

III Nu el a scris broșurile franțuzesci despre chestia macedoniană, ci repausatul misionar lazarist Favayrial.

IV Grecii au răpit o parte din Tesalia din cauza incapacității și tărăgânelei sale în prezentarea «Memoriului Aromânilor» celor șapte pu-

¹⁾ D-nu Urechiă, ilustrul profesor și naționalist în adunarea generală a Societății de Cultură «Macedo-română», ținută în palatul Ateneului (Noembrie 12. 1895) îl apostrofază pe Margarit de trădător și miserabil. Veđi «Mesagerul Național» N° 10.

terî, ceea ce a fost pentru frații noștri, cari emigrau iarna în Tesalia o mare nenorocire, ruinându-se economicese pe tótă linia.

V Până acum nu avem în Bitolia cel puțin nici *localuri pentru cele două gimnasii și internate de ambele sexe*, precum nici *biserica românească*, și acesta din cauza condamnabilei sale politice cu catolicismul, ținându-î pe elevi în casele și sub influența lazariștilor.

Până acum nu avem nici *tipografie* nici *librărie* nici *diar* în dealectul nostru macedo-român, care era să aducă un serviciu enorm pentru progresul național.

VI În fine, cea ce este mai principal, el nu se bucură de stima nimănuî, pentru că nu s'a purtat ca un apostol, după cum se și numesce, ci ca un tiran, ca un Saturn, care și mănâncă copiii, persecutând în continuu pe toți bunii profesori, învățatori și elevi,¹⁾ în loc ca să i încurajeze, ast-fel în cât școlele noastre mereu sunt în desordine și neliniște, și prin urmare, sunt constrinse să stagneze, să nu mērgă înainte.

Singurul lucru de care î remâne ca să se laude este : a) că diarele grecesci au scris în contra sa și b) că a fost amenințat cu mórtea de vre o două orî.

La acesta respudem : a) diarele grecesci au scris când-va contra sa, dar tóte aceste articole erau fabricate de el însuși, acum însă nu mai

¹⁾ S'ar putea face o statistică interesantă și curioasă arătându-se numele celor persecutați și destituiți, precum și pentru ce anume.

scriu, de óre-ce sunt pe deplin convinse că el s'a născut mai mult pentru nenorocirea nației sale, b) că la Salonic 'l-a înțepat un tēnēr cu cuțitul de la bucătărie, ca să'și resbune pe un unchiu al sēu, persecutat de Margarit și arestat multă vreme din cauza denunțărilor false. Decī acēstă intāmplare saū pățanie a lui Margarit se datoresce caracterului sēu pēcātos, iar nu simțimin-telor sale naționale.

Un apostol nu persecută, nu spune minciuni nu face intrigī, nu e hoț și orgolios nu e libidin-os, nu e *epicurist* și nu umblă pe căi pezișe, ci, bogat în sărăcia lui, e pururea despus ca să ierte și să împace pe cei-l-alți ; el nu gāndesce și nu lucrează decāt pentru binele altora spunēnd și propovēduind în drumul sēu cu dulcele-și și părintescul graiu : *adevērul, binele, frumosul și utilul*, și după aceea dispăre din acēstă lume, lăsând după dēnsul o vecinică fășie de lumină, care spune că el a trăit o-dată.

Ei, D-le Margarit, dacă ai fi fost un ast-fel de apostol, ce fericire era să fie pentru Nația ta, de care erai să fii în veci adorat și mărit!

Bine era să fie așa, dar, vai, astă-dī vedem că am rămas mai prejos de cât chiar protestanții de aici, cari dobīdesc pe dī ce merge noui pro-seliți—deși e vorva de schimbarea ritului, iar nu din Român a'l face Român—și cari aū localuri de școlă și biserică, deși cheltuelile lor

sunt neînsemnate pe lângă ale noastre. ¹⁾ După cum stău lucrurile astă-dî, numai pentru școlile române din Bitolia se cheltuesc anual 5.000 lire.

Dar nostim e omul nostru, când apare spre sfârșitul scrisoarei sale, ca *fundatorul și apărătorul Eforiilor*.

E minunat lucru, când dice : «se scie de totă lumea (?) și este un fapt incontestabil (?) că eu, fără șgomot, fără laudă, ci pe tăcute, am făcut ca să fie eforii ale școlilor românesci la Crușova Molo-

¹⁾ Ca un exemplu,—care dovedesce în modul cel mai evident, până unde merge Margarit cu risipa banilor publici, numai ca să-și satisfacă ambiția sa, neluând cătuși de puțin în vedere interesele Nației, —este tabloul ce ne presintă dublarea școlilor românesci din Bitolia

Se scie că în Februarie 1895, bunii profesori cu majoritatea elevilor au părăsit localul catolicilor, și prin urmare, putem admite că și acolo au rămas profesori așa cum sunt, și băeți, deci și existența aceluși liceu. Așa dar două licee de băeți. Același lucru nu s'a petrecut și cu școla normală de fete, unde funcționează toate profesorele din anul trecut, precum D-ra Bușila, D-na Constantinescu, Tuca Potamianu, afară de D-na Pocletaru, permutată la Sofia. Același lucru și cu școla primară. Dar pentru că aceste școle recunosc eforia, atunci ei deschide altă școlă de fete normală și primară. În așa mod se cheltuesc aici cinci mii lire anual.

viște, etc. etc.» Și mai departe: «*eü n'am pus candidați, ci am recunoscut Eforia alésă de Eforii Români.*»

Deși nimeni nu crede că D-lui Margarit 'i-ar fi trecut măcar o dată prin gând așa ceva: *înființare de Eforii*, dar se face întrebare:

1° Oare Margarit posedă procesele verbale ale înființărilor de Eforii aprobate de dânsul sau ori-ce alt act cu sigiliul Eforiilor respective, care să probeze existența lor și în același timp că din parte-le dânsul e recunoscut de șef, ca unul de la care se cerea aprobarea?

2° Cari sunt atribuțiunile Eforiilor de cari menționează?

La prima întrebare nu pôte să răspundă, de ore-ce nici nu s'au îngrijit vre o dată de înființarea Eforiilor prin cômune, nici Eforiile înființate *din inițiativa proprie* a Instituturilor și a locuitorilor nu 'l-au recunoscut pe Margarit de șef, nici că avuseseră, prin urmare, necesitate de a lui aprobare; căci cine a fost și cine este Margarit de cât un fost dascăl de contra-bandă și apoi iarăși de contra-bandă Inspector.

La a doua întrebare Margarit răspunde în pag. 6: «Eforia este pentru o școlă nemusulmană, întocmai ceea ce sunt pentru o biserică epitropii, pe cari satul ori mahalaua 'i pune ca să îngrijască de afacerile materiale ale bisericei, a cărei sunt aleși epitropi.»

Ceva mai mult: eforii îngrijesc pe lângă partea materială și de cea morală.

.. Dar s'au petrecut casuri când eforii comunelor au cerut de la D-nu Inspector îndepărtarea unui învățător, precum s'a întâmplat cazul cu Ghica din Corița, sau sporirea salariului unui meritos învățător, însă cererile lor au fost refuzate, fiind acel învățător în grația sau disgrăția inectorală.

S'a întâmplat casuri când Margarit a dat afară din camera sa pe eforii, cari au venit să'l roge ca să facă ceva în interesul școlilor lor și dacă au vădit că nu sunt ascultați, au trebuit să'si arate indignarea prin vre un cuvânt. Atunci Margarit a răspuns, într'un asemenea cas, ast fel: «Eū am o fântână cu apă turbure, cine vrea să bea, bine, cine nu, trecă înaintel!» Cu un cuvânt școlile sunt ale mele și dacă vă place așa cum sunt, bine, iar de nu, eșiți afară de aici!» Iată unde duce absolutismul.

Dacă n'ar fi fost cetățeni cu inimă românească, de siguri, din cauza lui Margarit nici o școlă nu putea să existe.

Ce vrem noi acum să facem cu eforiile?

De óre-ce notabili cetățeni nu primesc a fi efori, căci trebuie să fie fără de alta ca să vie în contact cu persoana urită și detestată, căreia din fatalitate i s'a încredințat sorta școlilor Macedo-române, atunci e necesar ca instituțiunea eforiei să fie autonomă.

Lucrul e foarte ușor, și iată cum : Autorisația școlilor trecând asupra eforiilor, iar nu asupra directorilor școlilor respective, cari devineau astfel stăpâni peste școlile ce dirigeau, atunci va fi o emulație printre notabilii cetățeni, ca să ajungă efori români și, prin urmare, ca să se illustreze prin fapte frumoase. De sigur punându-se în mișcare ambiția, acest puternic sentiment de întrecere ce se observă la macedonenii, avem deplină convicție că folósele vor fi mari și grabnice.

Că e posibilitate ca autorisația școlilor să treacă în numele eforiilor și, prin urmare, că : *din instituții private școlile devin instituții naționale*, recunoscute de Stat, acesta s'a probat prin succesele Eforiei din Bitolia și din Ghiorgia în acest sens.

D-nu Inspector al școlilor române din Turcia nu trebuie să aibe mai mult de cât atribuțiunile Inspectorului din România. El să nu aibă alt ceva de cât să viseteze școlile și să înainteze rapórt de mersul lor, ajutat fiind de revisorii licențiați, căci sunt, grație D-lui, destui, iar nu de absolvenți a patru clase primare ¹⁾

¹⁾ D-nu Margarit ca inspector n'a vizitat școlile românesci de la 1880, iar pe unele de loc, decând ele s'au înființat.

Numirea învățătorilor și institutorilor să se facă după depunerea unui examen înaintea unei comisiuni, formată din profesorii liceali ; iar numirea de profesori gimnasiali să se facă după depunerea unui examen în România.

Lefurile să fie determinate pentru postul de învățător, institutor și profesor ca în România, iar nu după cum e astăzi un neghiob primesce 120 de lei, pe când un excelent învățător e remunerat cu 30 sau 40 lei lunar.

Organisate fiind școlile în așa mod, atunci nu-mai pot fi nici favoruri, nici nedreptăți, ci respătindu-se meritul și pedepsindu-se abaterile de la datorie, fie care cu mic și mare va căuta ca să fie la înălțimea sa, lucrând din răspuțeri pentru ridicarea unui mare edificiu național.

Eforii dar se vor îngriji de partea materială a școlii, provezând școlile cu tot materialul necesar și preveghiând ca învățătorii să-și îndeplinească datoria, iar Inspectorul cu revisorii vor îngriji de partea intelectuală făcând ca toate școlile să aibe același program aceleași vederi 2)

Eforiile comunale sunt față de Eforia centrală ceea ce revisorii sunt față de inspector. Bine înțeles că cu toții și toate va trebui ca să lucreze în

2) Tabloul ce presintă mai toate școlile noastre e de plâns : fără bănci, fără cărți, murdare, fără condicii de prezență, învățători proști, și cari nu stau în clasă de cât 2 ceasuri.

comun pentru ca mersul școlilor să nu fie vătămat întru nimic.

Iată, care este planul școlilor macedo-române și acest plan are să fie executat cu ori-ce preț pentru-că este în interesul înaintării și prosperării neamului nostru.

Că acésta este absolut în folosul poporului, Margarit nici nu vrea să scie, nici nu vrea să înțeleagă. Ast-fel, în pag. 19, dice: *“că nu înțelege de ce se concentrează tótă atenția pentru ridicarea acestei instituii în loc de a lucra în unire (cu densusul) pentru obținerea acordării unui episcopat de la Sublima Pórtă, cea ce era să se câștige la finele lui Noembre 1894 dacă Consulul, denaturând lucrurile, n'ar fi reușit a se lăsa în suspensiune acésta chestie capitală.”*

Este netăgăduită importanța și necesitatea unui episcopat românesc, pentru redeșteptarea noastră națională.

Dar greșit e acela, care ar putea să creadă că D-nu Margarit dorește înființarea acestui episcopat, care 'i va micșura mult din puterea ce o are până acum. În același timp el prin el n'ar putea să facă nimica pentru episcopat, chiar când ar voi să facă. Avem deplina convicție, basată pe informații sigure, că ușor se dobîndesce acest episcopat, fără multe sacrificii dacă ar fi vorba de un *episcopat-unit*, pentru-că inter-

venția Papei și a suveranilor catolici are efect afirmativ și imediat ; greu, foarte greu, și cine scie când se va îndeplini dorința noastră de a dobîndi un episcopat ortodox, așa după cum 'l doresce poporul, pentru-că catolicii sunt aceia, cari 'i pun bețe în rôte în companie cu concetățeanul nostru Margarit. De aci se explică protecția ce o are din partea Papei.

Raportul delegaților macedo-români, cari sunt la Constantinople în chestiunea episcopatului, raport tipărit și răspândit în 1894 pe la D-nii, cari însemnăză ceva în societate, probéază până la evidență activitatea vitrigă, a faimosului domn și în această afacere.

D-nu Margarit merge până acolo cu îndrăsneala în cât ne spune că pe la finele lui Noembre 1894 episcopatul era să fie căștigat, dar D-nu Consul a făcut de a rămas baltă această afacere.

Părintele Haralambie din Corița, unul dintre delegații de la Constantinopol, găsindu-se astăzi în Capitala României pôte să ne arate întru cât această acuzare este fundată.

Dar nimănuî, absolut nimănuia nu 'i pôte trece prin gând ca un Consul român să lucreze contra înființării unui episcopat român ; și pe lângă acesta D-nu Constantinescu era Consul la Bitolia, iar nu Ministru la Constantinopol, ceea ce este neexplicabil, pentru că nu sta în mână D-lui de a face așa ceva, chiar când ar fi voit. Dar

de ce să voiască, ce 'l-a făcut pe D-nu Consul să lucreze în așa fel cu totul condamabil? Margarit zice :

«Mă mărginesc a constata faptul, fără a spune cauza și scopul acestei diversiuni (din partea D-lui Consul), pe care nu pot să le pun pe hârtie și mai ales fiind-că 'ți sunt cunoscute și nu se simte trebuință de a le repeti aci.»

Ba se simte multă trebuință, căci nu se aruncă așa de grave acuzări fără a se aduce motive și probe ; și în același timp, nu este numai tata cu fiul, cari se interesază de sorta și de mersul Națiunei.

Același lucru 'l face Margarit când ȳice (pag 20) că :

BCU Cluj / Central University Library Cluj

«Eforia ca instituțiune națională, este considerată ca o inovațiune în Turcia, incompatibilă cu organizarea și cu legile Imperiului Otoman.»

Dar pentru ce este incompatibilă? Mai cu seamă asupra acestui lucru de cea mai mare însemnătate, trebuia să insiste cu deosebită atențiune, căci nu ajunge ca D-lui să ȳică că compatibilă sau incompatibilă, că D-nu Consul este cauza neînființării până astă-ȳi a Episcopatului și lumea să'l crȳdă. Doar nu sunt toți slugele sale și nu e despotul tuturilor.

Pȳte Margarit va rȳspunde că nu este incompatibilă, de ȳre-ce înainte de tȳte trebuie să avem un Episcop recunoscut, care să personifice în

persóna sa morală elementul românesc.

Oare până acum locul șefului religios a fost supliniit de persóna D-sale, pentru ca școlele noastre să pótă exista? Nicī de cum. Autoritățile Imperiale nicī o dată nu le-aū recunoscut ca aparținēnd lui Margarit, ci ca aparținēnd poporului nostru. Numele de Margerit nu figuréză nicăeri în condicile Consiliului de Instrucție.

Dar de óre-ce până acum institutorul saū învătătorul în numele căruia se scotea autorisăția, trebuia să fie răspundător de mersul și de nerânduelile școlei, și de óre-ce permutările acestor nenorociți sunt numeróse, — permutându-ī Margarit chiar în mijlocul ernei—, de sigur se presintă o mare ușurință pentru consiliul Instrucțiunei Publice, de a corespunde numai cu Eforia centrală, până ce vom avea norocirea ca să avem și noi un șef religios.

În realitate la elementele eterogene conlocuitoare : Grecii, Ebreii, Bulgarii, cari sunt constituiți în comunitate, șeful lor religios în chestiunea școlelor nu este decât președintele Eforiei centrale.¹⁾

Dorim cât de curēnd îndeplinirea misiunei de legaților Macedo-români trimiși în Capitala Imperiului ; însă până atunci nu voim să stăm cu

¹⁾ Sus numitele comunități pe lângă șefii religioși mai aū și eforii.

mânele în busunar, după cum ne recomandă Margarit, ci voim ca să dăm școlilor noastre o organizațiune model, scoțând ast-fel Națiunea noastră din amorteala în care este ținută și trezindu-o din zăpăceala în care se găsește, arătându 'i în depărtare limanul fericit la care trebuie să ajungă.

«Școla și iar școla» este divisa noastră, pentru că școla este astă-đi cel mai bun vehicul pentru progres și civilizație.

Nu permitem dar nimenui ca să le necinstescă și să le supere în mersul lor pe aceste sacre focare, cari sunt ochii națiunei noastre, cu atât unui necalificabil inspector, care le-a considerat ca nisce apanagii de speculă și ca nisce localuri de petrecere.

Pentru onor. cititor, care n'ar fi de loc inițiat în cunoscința faimoselor isprăvi săvârșite de Margarit acest* răspuns, deși lasă încă mult de ڊis în chestiunea Macedo-românescă, credem că e de ajuns să'l facă a se convinge de nenorocirea și de pacostea ce a căđut asupra școlilor și asupra națiunei noastre și în același timp, suntem siguri că ca bun român și ca om, are să se indigneze de faptul că până acum a putut fi susținut în acest post de Inspector al școlilor române din Turcia, investit cu o nelimitată putere.

Am avut și avem în tot d'auna o neștrămutată credință în victoria binelui asupra răului în victoria virtuței asupra viciului.

Nenorocitul Margarit după atăția ani de inspectorat, astă-și e silit a se retrage din postul său însoțit fiind de blestemul și de ocara națiunii.

Cu tot reazimul ce-l are în afară de poporul nostru ¹⁾ el nu va putea, cu tătă încăpăținarea sa proverbială, ca să stea încă mult timp în capul școlilor noastre, având în contra sa pe Corifeii "Societății de Cultură Macedo-română", pe tinerimea inteligentă, pe întregul popor Macedo român și pe întreaga opinie publică a suflărei românsi.

Dar, înainte de a cădea din postul său; Margarit, Ahriman al Macedonenilor, este aspru pedepsit prin disprețul și ura ce o are pentru densusul tot bunul Român, ajungând a fi defăimat și evitat de toți bunii cetățeni.

Acésta este cea mai plăcută resbunare pentru Nația noastră și pentru toți aceia, cari au suferit din partea lui, fiind încă în viață executat cu *condamnarea memoriei*.

Ast-fel se însheie un trecut negru al carierei sale.

¹⁾ Margarit, după opiniunea generală, servesce de spionul unei puteri vecine, al cărei Monarch 'l și susține astă-și. Școlile românești trebuie să servescă, când s'ar presinta ocașie, numai ca un simplu pretext. Turcii au simțit acésta; iar macedo-românii rēd de încrederea ce au unii în Margarit.

I

Ca dovadă dá veracitatea celor sus-đise și ca întărire la cele de noi susținute. că D-nu A. Margarit e antichristul progresului național, că fiind pervers, prin faptele sale, e urit și blestemat de popor, etc. etc.

Alăturăm aci una din numeroșele petițiuni inaintate Eforiei Centrale din Bitolia, din tóte unghiurile Imperiului turcesc, și anume : din Magorva, Moloviște, Gheorgea, Perivoli, Abela, San-Marina, Pleassa, Hrupistea, Turghia și Baiasa, prin cari intervin să se ia măsuri în contra lui Margarit, raportându-se celor îndrept ca să se pue capăt miseriilor stărnite de omul nefast al cauzei naționale.

Domnule Președinte

De mii de ani Românii din Epir trăiam în armonie completă cu tóte națiunile.

Cu ajutorul silogurilor grecesci aveam în comunele noastre școle primare și chiar și semigimnasia grecesci, iar usele liceelor grecesci din Turcia și a universității din Athena erau deschise tinerimei noastre.

Cu învățatura grecească ténorul Român găsea câmp larg atât în Turcia, cât și în Grecia ca doctor, avocat, institutor sau comerciant.

Așa aú mers lucrurile până la 1880.

De atunci încóce, grație libertății ce ne a acordat M. S. Im. Sultantul, căruia suntem supuși fideli și a ajutoarelor bănesci din România, am început a înființa școle românești, în comunele noastre. Imediat lucrurile s'aú schimbat. Amicii și frații noștri aú devenit dușmani neîmpăcați. Românii, cari îmbrățișeau școla română, erau escomunicați din biserică, excluși de la societatea creștină și persecutați pe tóte căile. Din cauza aceasta mulți Români s'aú prăpădit economicesce. Tóte însă le sufeream, ademeniți de speranța că vom ajunge și noi ca să avem școle bune și să dăm copiilor noștri instrucțiune și educație românească. În curând, grație protecțiunei din partea Guvernului Imperial și a abnegațiunei și sacrificiilor bunilor Români, am trecut peste tóte obstacolele acestea și școlă română a fost îmbrățișată de un mare număr de Români.

Din nefericire însă, D-nu A. Margarit, Inspectorul școlilor noastre n'a îngrijit nici odată ca să avem și școle bune de la cari depinde adevăratul progres și viața unui popor,

Școlile grecesci din Epir sunt organizate după cele mai noi sisteme, iar ale noastre nu merită nici a purta numele de școlă. Inștitutorii școlilor primare grecesci sunt absolvenți de licee, iar profesorii de la liceele lor sunt Doctori în litere și filosofie, pe cât timp corpul didactic român e compus de persoane proște și ignorante, creaturi ale Lenchei Bruzachi din Ianina, amanta D-lui Inspector.

Credeam, D-le Președinte, că cu timpul s'ar lua grija convenită pentru înlăturarea răului ce bântue școlile noastre, dar din nefericire am fost înșelați amar. D-nu Margarit lucrăză sistematic și caută tot d'auna sub diferite pretexte, a înlătura orî ce bun Inștitutor și a'l înlocui tot d'auna cu creaturi și organe ale sale, cu persoane neinstruite, lașe și intrigante. Asemenea D-lui continuă a dispune într'un mod prea abusiv de banii ce i se încredințează din România.

A reținut D-lui Carangiu, inștitutor la școlă din Turghia, pe lunele Iulie și August 1895, de și D-lui a urmat regulat anul întreg la sus-șisa școlă. Asemenea a reținut pe sus șisele luni și leafa D-lui Zisi Papa-Tanase, Director la scolele române din Grebina. Tot așa a procedat și față de alți Inștitutori. Dar ce e mai mult, D-lui continuă a calomnia și a descredita pe lângă Guvernul Imperial, și caută cu orî ce mod a compromite chestia întrégă.

Din fericire însă înalții demnitarî ai Statului Otoman aũ înțeles ce pómă este D-nu Margarit, șinu'i mai dă ascultare.

Din cauza acésta, D-le Președinte, toți bunii Români din Epir sunt desperați și deselusiunați de chestia noastră.

Numărul elevilor descresce pe fie care ți. Școlile Române din Mețova (de băeți și de fete) Serac, Grebeniș, Floru, Cerneșii, Laca, Breaza, Armata și Palio-Sele nu sunt frequentale aproape de nici un elev. La gimnasiul din Ianina domnesce anarhie; iarla internat miserie complecta.

Așa dar tóte luptele noastre contra Grecilor și grecomanilor, tóte certele noastre cu frații și rudele noastre și tóte sacrificiile materiale și morale pentru chestie n'aũ adus nici un rezultat, și cauza acestei stare de lucruri e numai D-nu Margarit.

Budgetul școlilor române din Turcia n'a servit până acum de

cât numai la satisfacerea intereselor personale și poftelor D-lui Margarit. Dar starea acéstă de lucruri nu mai pôte dura.

Acum e pusă pe tapet chestia dacă trebuie să existe ast-fel de școle române ca cele actuale, ori trebuie să fie închise de tot.

Românul nu mai pôte să'și incredințeze copilul său la ast-fel de școle, cari au devenit batjocura străinilor, nu pôte să'și trâmिता copilul la școle unde nu se învață nimic.

Deci, pentru ultima oră, avem onórea a ne adresa D-niei-Vóstre, D-le Președinte, în numele poporului Român de la Pind și a vă ruga ferbinte să bine-voiți a mișloci pe lângă cei în drept pentru înlăturarea réului, căci alt-fel cu părere de rău vom fi siliți a închide de tot școlele române, și așa să dăm sfârșit comediei ce de atâtea ani jócă D-nu Margarit.

Primiți, etc.

Eforii scólei Române din grebiha, Porivoli Abela, San-Merina Turia și Băiasa

Urmează iscăliturile eforilor și a multor cetățeni.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SFĚRSIT

REGULAMENTUL

Eforiei școlilor românești din Gopeșiu (Macedonia)

I

1. Eforia școlilor românești din comuna Gopeșiu, se compune din cinci membri, : președinte, casier, secretar și din alți doi cetățeni.
2. Scopul Eforiei este de a îngriji de buna stare și de bunul mers al școlilor respective.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II

1. Domnișii Eforii sunt aleși pe un an, cu începutul lui Iulie, dintre persoanele recunoscute ca oneste și care nu părăsesc comuna în acest interval de timp.
2. Alegerea lor se face de adunarea generală a cetățenilor și prin majoritatea de voturi.
3. Membrii buni pot fi realeși.

III

Domnișii Eforii sunt datorii;

1. Să administreze fondurile școlilor.
2. Să se întrunească la sfârșitul fiecărei luni, precum și în cazuri extra-ordinare, dacă cere trebuința.

3. Să verifice conturile la sfârșitul fie-cărei luni, iar la expirarea funcțiunei lor, să dea socotéla cetățenilor de administrarea fondurilor, precum și de activitatea lor în decursul anului.

4. Să aprovizioneze școlele cu tot materialul necesar.

5. Să dea ajutóre de or-ce natură școlarilor săraci, cari se disting la învățatură.

6. Să îngrijescă de sporirea bibliotecii școlare care va fi pusă sub supraveghiarea directorului școlei de băeți.

7. Să se adreseze revisorului respectiv, în ceea ce privesce partea morală a școlilor; iar, în ceea ce privesce partea materială, să se adreseze Eforiei-centrale, în caz de trebuință.

8. Să observe ca numai decisiunile luate de majoritatea membrilor să fie executate.

IV

Președintele este șeful Eforiei. El presidează adunările și în cazul când lipsesce, pôte lăsa în locul său pe oricare voesce din cei-l-alți membri.

2. *Secretarul* trebuie să ție :

a) un registru regulat de tot ce se primesce sau se cheltuesce în folosul școlilor, arătându-se în același timp isvorul provenienței și motivul cheltuirei sumelor.

b) un registru numerotat de tóte scrisorile primite și expediate.

Casierul trebuie să fie :

a) Un registru de toți banii încasați sau cheltuiți

b) Să prezinte la verificarea conturilor acte justificative de întrebuințarea banilor.

c) Să înainteze donatorului un act de mulțumire, care să fie semnat și de D-nu președinte.

V

1. Eforia va avea sigiliul său cu coprinsul :

«Eforia școlilor românesce din Gopeși»

Acest sigiliu trebuie aplicat asupra tuturilor actelor.

2. Eforia va mai îngriji ca școla de băieți și cea de fete să aibe sigiliul pentru întărirea certificatelor, ce ele emană.

VI

Fondurile Eforiei se compun :

1. Din donațiuni benevole din partea bunilor cetățeni.

2. Din colecte făcute cu cutia la zile onomastice și ori-când va cere trebuința.

3. Din taxele puse asupra actelor de nascere, pe cari le liberează. Taxa minimă va fi de dece piastri (2 franci).

4. Din veniturile comunale.

VII

1. Școlile românesce din Gopeși, serbăză in

diua de S-tu. Dumitru, memoria repausatului într'u fericiți Dimitrie Cosacoviți, fondatorul școlii de băeți din Gopeși.

2. Cu ocazia acestei serbări se menționează anual numele tuturilor donatorilor mai însemnați.

VIII

Acest regulament nu pôte fi modificat de cât în interval de cel puțin două *ani* de la punerea sa în vigóre. Majoritatea adunării generale a cetățenilor, care se ține la Iulie, va decide în această privință.

Gopeși 6 Aprilie 1895.

Președinte, Dimu Cotu Coși Library Cluj

Casier, Cociu Ghianci Pa-Coci

Secretar, Sterghiu Nasu Torbu

Membri { *Dimu Hotu și*
Dimu Mihi
